

R a a m a t u d

Raamat Eesti keelekorraldusest

Tiiu Ereli, Eesti keelekorraldus.
Eesti Keele Sihtasutus. Tallinn, 2002.
456 lk

Tiiu Ereli töökus on omaette klassist. Saanud vaevalt hõlpu „Eesti keele sõnaraamatu ÕS 1999” toimetamise hiigelkoormast, on ta võtnud kätte ja kirjutanud raamatu Eesti keelekorraldusest. Olgu meenutatud, et ÕSi tegemise aastaissegi mahtusid tegelikult veel „Eesti-soome keeleteaduse sõnastik” 1992 (üks autoreid), „Eesti ortograafia” 1995 ja „Eesti keele käsiraamat” 1997 (üks autoreid), kui nimetada vaid olulisimaid. Euroopa keelteaasta 2001 korraldamise Eesti komitee ja programmi „Eesti keel ja rahvuskultuur” toel on Tiiu Eretil nüüd valminud teos, mida tema enda raamatute hulgast tahaks kõrvutada eeskätt „Eesti oskuskeelega”.

Nagu „Eesti oskuskeel”, nii on ka „Eesti keelekorraldus” kirjutatud kõrgkooliloengute põhjal ja ennekõike filoloogiaüliõpilastele mõeldes. Ja nii nagu „Eesti oskuskeel” võttis kokku kõik selle, mis 1980ndate alguse Eestis terminoloogiatöö kohta olulist teada ja öelda oli, sama moodi on nüüd, täpselt kakskümmend aastat hiljem, ühtede kaante vahele kogutud eesti keelekorralduse lugu, õieti ka kogu eesti kirjakeele ajalugu viimase 130 aasta jooksul.

Tiiu Ereli käsitluse keskmes on 16 keelemeest, alates Jakob Hurdast, Karl August Hermannist ja Ado Grenzsteinist ning lõpetades Valter Tauli, Rein Kulli ja Henn Saariga. Saame igäihe kohta teada

tema tähtsaimad keelekorraldustööd ja selle, mida olulist on ta andnud eesti keelekorraldusliku mõtte arengule. Oma vaatekoha kohta ütleb Tiiu Erelt ise järgmist: „Mu soov ei ole vaadata nende peale tänapäeva kõrgusest, neid praegu, 2001. aastal „paika panna”. Tahan neid kõiki mõista, nende tegutsemisaega ja -ruumi sisse elada.”

Kõigilt käsitletud keelemeestelt (v.a Hurt) on lugemiku osas esitatud ka katkendeid nende raamatutest ja artiklitest ning terviktekste. Need on valitud iseloomustama keelekorraldusteooria kujunemist, keelemeeste keelekorralduslikke vaateid ja nende tegutsemisaja keelekorralduse praktikat ning keelekorralduslike probleemide lahendamise kulgu. Lisaks pakuvad need kirjutised ainulaadse võimaluse jälgida, kuidas on muutunud keelemeeste endi keel: rahvalikult värviakas, kohati lausa lopsakas stiil (Hermann, Grenzstein, Leetberg) annab XX sajandi keskpaigaks maad asjalikumale, isegi kuivigavale, ja saab siis taas uues ajakohasemas kuues eluõiguse (Kull, Saari).

Ajaloolist ülevaadet raamib tänapäev. Raamat algab keelekorralduse põhimõistete, keele muutumise ja keelenormi – s.o keelekorralduse aluste – käsitleusega. Siin on selgitatud, mis vahe on keelekorraldusel ja keelehooldel, kuidas keelekorraldus jaguneb üldkeeles-, oskuskeeles- ja nimekorralduseks ja millises vastavuses on Eestis ja inglise keele maades kasutatavad keelekorralduse mõisted ja terminid. Saa me teada, miks keel muutub ning kui kiire ja kui suur on olnud eesti keele muutumine. Keele muutumisega on seotud ka keelekorralduse põhiküsimusi: leida tasakaal traditsiooni (püsimise) ja muutmise vahel.

Keelenormi käsitus avab *normi* (keeles objektiivselt olemas), *normingu* (normi fikseering keelekorraldusallikas) ja *normimise* (keelenormi seadmine keelekorraldusallikas) sisu, kummutades ühtlasi argikujutlust, mille kohaselt eesti kirjakeele normid võrsuvat õigekeelsussõnaraamatu kaante vahel, ning vaeb normimise plusse ja miinuseid. Nendega ühenduses osutab Tiiu Erelt vastuolule, mis keelekorraldajal taluda tuleb: „Ühelt poolt pole tavaline keeletarvitaja rahul sporaadiliselt kujunenud normide ebaühtluse ja seetõttu raskesti omandatavusega. Teiselt poolt aga on ta häiritud mis tahes muutustest suurema korrapärasuse nimel.”

Selgitatakse kaht liiki taktikat (käskiv ja suunav normimine) ning seda, miks on eesti keele praeguses arengujärgus otstarbekas just suunamine ja soovitamise. See on küsimus, mis ikka ülerääkimist tahab,

niikaua kui leidub tuliseid üheste seisukohtade ihalejaid, ja nii tuleb Tiiu Erelt keelekorralduse teisenemisest kirjutadeski veel kord sama teema juurde: „Miks toonitab eesti keelekorraldus soovitamist? Miks toimitakse samamoodi Põhjamaades? Sest sunniga, käskude ja keeludega ei saavuta palju. Ja ka siis, kui keelekorralduse taktika on vastuolus keelekollektiivi väärtushinnangutega, ei ole loota püsivaid tulemusi. Keelekollektiiv peab mõistma oma keele tähtsust ja ise soovima head selget keelt. Seepärast peab keelekorraldus mõjutama väärtushinnanguid, suurendama mõistmist, selgitama oma soovitusi, et neid tahetaks järgida.”

Keelekorraldusallikais aitab orienteeruda põhjalik õigekeelsussõnaraamatutele ja -grammatikate ülevaade.

„Eesti keelekorraldust” võib julgesti soovitada igale keelehuvilisele, mitte ainult filoloogile. Tiiu Eretil on lihtsalt eriline kirjutamissoon, tänu millele saab isegi keelekomisjonide lõputust detailide kallal nokitsemisest kaasakiskuv lugemisvara. Ehk kui Grenzsteini järgi ütelda: siin on autor, kes ei kompsi sõnadega vaese lugeja pealuud, vaid koputab selle külgi vaimuka mõttega.

Maire Raadik